

بهسازی پیاده‌روهای پایتخت

اند که از محورهای اصلی و پرتردد تهران محسوب می‌شوند.

ویژگی‌های یک پیاده‌راه خوب

به منظور ارتقاء عملکرد پیاده‌رو لازم است تا طرح کالبدی پیاده‌رو، امکان تردد برای همه افراد، در سنین مختلف را فراهم نماید. در این زمینه اتصال و تداوم پیاده‌رو در طول مسیر، عدم وجود موانع و به کارگیری اصول طراحی همه‌جانبه دارای اهمیت هستند. به منظور تشویق افراد به پیاده‌روی، ایجاد کاربری‌های مختلف و متنوع، توجه به محوطه‌آرایی مناسب و طراحی مبلمان شهری مطلوب ضروری است. چنانچه پیاده‌روها از آسایش اقلیمی مطلوب نیز برخوردار باشند، موجبات استفاده از این فضاها به میزان زیادی فراهم می‌شود. پیاده‌روها باید به گونه‌ای طراحی شوند که کمترین آثار منفی را بر طبیعت بر جای گذارند و مداخلات طراحی نباید موجبات آلوده شدن پیاده‌روها را فراهم آورد.

توجه به سیما و منظر شهری، ترکیبات بصری مناسب، توجه به ارکان واجزای نما در جداره‌ها، از کیفیت‌هایی هستند که در راستای درک درست از فضای پیاده‌رو و ایجاد هویت مکان، نقش به‌سزایی را ایفا می‌کنند. یعنی محیط شهری به مردم القا کند که بخش‌های مختلف در چه دوره‌های تاریخی ساخته شده‌اند. توجه به خاطرات جمعی و ایجاد تصاویر ذهنی از فضا برای شهروندان را نباید فراموش کرد. گاهی بو، صدا، بافت یا تصویر خاصی در محیط وجود دارد که خاطره‌پرداز آن مکان را شکل می‌دهد. توجه به حفظ این ویژگی در طراحی محیط ضروری است. مانند صدای قدم زدن روی سنگ فرش برجسته.

ارزیابی کیفی پیاده‌روهای موردنظر

۱. زیبایی

سفرهای پیاده در محیط جذاب، کوتاه‌تر به نظر می‌رسند. این جاذبه می‌تواند با طراحی مناسب در محیط ایجاد گردد. تنوع در رنگ، بافت و ترکیب مصالح، استفاده از مجسمه و آثار هنری در فضای پیاده - مثل نقاشی روی کف - نه تنها به ارتقای زیبایی و نشاط در طول مسیر کمک می‌کند، بلکه دعوت‌کننده و جذاب بوده، دارای جنبه فرهنگی و آموزشی نیز خواهد بود. این موضوع ضرورت توجه به حرکت پیاده را بهتر و بیشتر نمایان می‌کند. در نمونه‌های بررسی شده، مصالح، بافت و جنس تقریباً مشابه، در رنگ‌های مختلف کنارهم چیده شده‌اند. نحوه چیدمان و نوع ترکیبی که در برخی خیابان‌ها یکسان دیده می‌شود، از ایده، هدف یا زیبایی‌شناسی خاصی پیروی نمی‌کنند. گویی مصالح رنگی تنها به منظور پرکردن سطح کف و بدون توجه به ویژگی خیابان،

در شهرهای امروز، پیاده‌رو بخش اصلی از خیابان است که علاوه بر تسهیل حرکت عابرین در شهر، با برخورداری از شرایط زیست محیطی مناسب می‌تواند به عنوان یک فضای شهری مطلوب

جهت حرکت در هوای باز، اوقات فراغت و ... عمل کرده و سبب شکل‌گیری تعاملات میان انسان‌ها و وقایع مختلف اجتماعی و فرهنگی شود.

با نگاهی به فضاهای شهری گذشته ایران می‌توان دریافت که همواره حضور انسان در شهر به عنوان عامل موثر در شکل‌گیری فرهنگ و تمدن مطرح بوده است. نمونه ایجاد فضاهای شهری مجاور مساجد، مدارس و بازارها گویای این مطلب است. در دوره‌های بعد با ورود اولین اتومبیل‌ها به شهر و نیاز به فضایی جدید به نام خیابان، این اقدام به گونه‌ای دیگر با ایجاد فضای کافی برای حرکت پیاده در کنار خیابان، ایجاد مسیر حرکت آب در لبه پیاده‌رو، کاشت ردیف درختان مورد توجه قرار گرفت.

در ایران نیز با گسترش شهرها و توسعه زندگی صنعتی، توجه بیشتر، به حرکت سواره در شهر معطوف شد و در نتیجه موجبات اختناق فضاهای زندگی انسانی در شهرها فراهم شد و عابر پیاده سخاوتمندانه به فراموشی سپرده شد. به گونه‌ای که امروزه پیاده‌روهای تهران عمدتاً فاقد ارزش فضایی، محیطی و ایمنی هستند. آلودگی هوا و انواع آلودگی‌های زیست محیطی، کالبد نامناسب بدنه‌های خیابان - به خصوص در طبقه همکف که به کاربری عمومی اختصاص دارد - اغتشاش و تراکم انواع مبلمان شهری از جمله مسائل مطرح در پیاده‌روها هستند.

در سال ۱۳۸۵ مدیریت شهر تهران در راستای تقویت حرکت پیاده در شهر، افزایش ایمنی و ایجاد منظر شهری مطلوب در پیاده‌روها و حفظ هویت تاریخی - فرهنگی، اقدام به بهسازی مسیرهای پیاده شهر تهران نمود و تاکنون بهسازی چندین خیابان را به انجام رسانده است.

با توجه به اهمیت پیاده‌رو به عنوان فضای شهری و عاملی موثر در منظر شهر، برخورداری آن از شرایط مطلوب طراحی، ضروری به نظر می‌رسد. از اینرو مقاله حاضر در پی بررسی کیفی پیاده‌روهای بهسازی شده در سطح پایتخت برآمده است. خیابان‌های ولیعصر، انقلاب، جمهوری و کارگر به عنوان نمونه‌های موردی انتخاب شده

راضیه‌زنده

کارشناس ارشد طراحی شهری

پروانه دوست محمدی

کارشناس ارشد معماری منظر

به منظور تشویق افراد به پیاده‌روی، ایجاد کاربری‌های مختلف و متنوع، توجه به محوطه‌آرایی مناسب و طراحی مبلمان شهری مطلوب ضروری است. چنانچه پیاده‌روها از آسایش اقلیمی مطلوب نیز برخوردار باشند، موجبات استفاده از این فضاها به میزان زیادی فراهم می‌شود.

جانشین آسفالت سیاه رنگ شده اند.

۲. عملکرد

با گسترش زندگی شهری و کمبود فضاهای عمومی، خیابان به عنوان مهمترین فضای عمومی شهر مطرح شده است که مالکیت عمومی دارد و علاوه بر انتقال شهروندان به نقاط مختلف شهر، از عملکردهای دیگری نظیر محل ایستادن، مکث، تماشای تماشای، نیز برخوردار است. از اینرو با تجهیز پیاده‌روها به امکانات لازم می‌توان در ساعات مختلف روز به نیاز مردم جهت حضور در شهر پاسخ گفت.

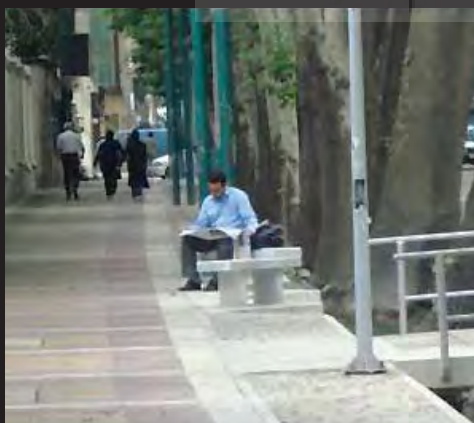
طراحی و نصب مناسب سکو، نیمکت، آب‌نما، چراغهای روشنایی و... در این راستا جزئی از طراحی مناسب است. این اقدام در پیاده‌راه‌های خیابان ولیعصر در مجاورت عناصر طبیعی لبه خیابان انجام شده است. خیابان انقلاب با توجه به وجود فضاهای آموزشی، سالمتهای نمایش، پارک و سینما از پتانسیل بالایی جهت شکل‌گیری فضای شهری مدرن

نمونه‌ای از مبلمان شهری مجاور پارک لاله

طراحی در پیاده‌روهای جمهوری

طراحی مبلمان شهری همسان با محیط در پیاده‌راه ولی عصر

طراحی در پیاده‌روهای ولی عصر

پیاده‌روها باید به گونه‌ای طراحی شوند که کمترین آثار منفی را بر طبیعت بر جای گذارند و مداخلات طراحی نباید موجبات آلوده شدن پیاده‌روها را فراهم آورد.

نوار کفسازی با بافت محسوس جهت حرکت نابینایان در نقاط خطر ساز به خصوص در تقاطع پیاده با خیابان، استفاده از مپ به جای پله جهت حل اختلاف سطوح، همسطح سازی پیاده رو با خیابان از اقدامات صورت گرفته در این زمینه است. این اصل در دیگر نمونه‌ها تنها با ایجاد یک نوار رنگی برجسته در وسط پیاده رو رعایت شده است که در برخی نقاط مسیر با برخورد به موانع و یا رسیدن به تقاطع‌ها بدون تکلیف رها شده و استفاده نابینا از پیاده‌رو را مختل می‌کند.

۴. هویت

خیابان به عنوان عنصری شکل‌دهنده به بخش‌های مختلف یک شهر، در شکل‌گیری هویت شهر موثر است. نقش یک خیابان در ساختار شهر، رفتارها و اتفاقاتی که در آن روی می‌دهد، سیما و ساختار فضایی آن، همه و همه شخصیت ویژه یک مکان را شکل می‌دهند که از جایی به جای دیگر متفاوت است و به عنوان هویت آن محل خوانده می‌شود.

پیاده‌رو به عنوان بخشی از شهر باید به گونه‌ای طراحی گردد که به عنوان جزئی از یک کل بزرگتر، هماهنگ با دیگر عناصر شهری عمل کند و در جهت حفظ هویت و معنای یک مکان ایفای نقش نماید.

در پیاده‌روهای مورد بررسی، تفاوت مکان در انتخاب نوع مصالح و طراحی کفسازی تاثیر چندانی نداشته است. کاربرد مصالح با بافت و جنس یکسان و استفاده از ترکیبات تکراری در چیدمان

برخوردار است که در بهسازی اخیر با بی مهری تمام، نادیده گرفته شده است.

لازم به ذکر است در راستای هدف مذکور تجهیزات شهری به مثابه جزئی از شهر که شکل‌دهنده منظر شهری هستند شناخته می‌شوند و باید هماهنگ با دیگر عناصر پیاده طراحی و مکانیابی شوند تا از اغتشاش بصری مسیر کاسته شود.

۳. توجه به عابران

آنچه از بررسی نمونه‌های مورد نظر در حوزه عملکردی پیاده‌رو بدست می‌آید بیانگر این موضوع است که اصول طراحی جهت استفاده همه اقشار و گروه‌های سنی از کودک تا کهنسال، در پیاده‌روهای خیابان ولیعصر به خوبی لحاظ شده است. ایجاد

طراحی نامناسب در تقاطع (پیاده‌راه جمهوری)

موانع، مسیر حرکت نابینا را قطع کرده است

پیاده‌رو به عنوان بخشی از شهر باید به گونه‌ای طراحی گردد که به عنوان جزئی از یک کل بزرگتر، هماهنگ با دیگر عناصر شهری عمل کند و در جهت حفظ هویت و معنای یک مکان ایفای نقش نماید.

مصالح سنگی و بتنی مجاور تنه درختان و... از عوامل موثر در نابودی گیاهان حین انجام کار است که بر اغتشاش بصری می افزاید.

جمع بندی

باتوجه به اهمیت پیاده رو در شهر، به عنوان فضایی که بخشی از زندگی شهروندان در آن جریان دارد، طراحی و ساماندهی آن باید با توجه به اصول و ملاحظات انجام شود که ماحصل مطالعاتی گسترده و هدفمند باشد. به ویژه توجه به جنبه های مختلف محیطی در این میان ضروری به نظر می رسد.

آنچه از بررسی نمونه های بهسازی شده در تهران استنباط می شود تنها تعویض کفسازی به منظور روانسازی حرکت و ایجاد امنیت برای عابران در پیاده رو است که کم و بیش با آرایش یکدست و ایجاد سطح هموار درکف انجام شده و از بی نظمی و اغتشاش آن کاسته شده است. لیکن به ارتقای کیفی دیگر عناصر محیطی، جهت دستیابی به منظر شهری یکپارچه، خوانا و مطلوب توجهی نشده است.

در مجموع وقتی صحبت از بهسازی پیاده راههای تهران می شود در ذهن هر کس که حداقل یکبار از این مسیرها عبور کرده باشد، بلوک های بتنی رنگی مجسم می شود که در میان شبکه های مشخص با ترکیب مربع یا لوزی کنار هم چیده شده اند.

منابع

گلکار، کورش- مولفه های سازنده کیفیت طراحی شهری- مجله صفه- شماره ۵۴
قریب، فریدون، ۱۳۸۱، اصول طراحی ترد پیاده و دوچرخه، انتشارات دانشگاه تهران.

کفسازی های خیابانهای ولی عصر و انقلاب، نشان دهنده این موضوع است. بدین ترتیب در بهسازی آنها، ارزش مکانی خیابان ولی عصر با کاربری لوکس تجاری و خیابان انقلاب در جایگاه قطب علمی و فرهنگی کشور که نخستین و مهمترین دانشگاه ایران در آن واقع گردیده، نادیده گرفته شده است و تلاشی در جهت هماهنگی کفسازی با ارزشهای محیط و حفظ هویت خیابان صورت نگرفته است.

۵. عناصر طبیعی

در گذشته، عناصر طبیعی همچون آب و گیاه در پیاده رو خیابان های تهران حضوری پر رنگ داشته و با ایجاد سایه و خرده اقلیم مطلوب در پیاده رو، باعث ارتقای شرایط زیست محیطی خیابان می گردیده است. یکی از بهترین نمونه ها در خیابان ولیعصر با طراحی جویهای عرض آب و کاشت ردیف درختان چنار دیده می شود. این موضوع در بهسازی اخیر خیابان ولیعصر مورد توجه قرار گرفته به صورتی که طراح با ایجاد باغچه و مسیر آب جدید سعی در حفظ عناصر طبیعی محیط داشته است که متأسفانه به دلایل مختلف از جمله عدم نگهداری مناسب چندان موفق نبوده است.

در غالب موارد بی توجهی به عناصر طبیعی و گیاهان در طراحی و بهسازی معابر دیده می شود. عموماً نحوه انجام عملیات اجرایی و زمان اجرای آن به گونه ای است که حفظ و بهبود کیفیت عناصر طبیعی به عنوان عوامل موثر در منظر شهری مدنظر قرار نمی گیرد. آسیب رسانی به ریشه درختان حین آماده سازی زمین، انبار انواع

پوشش گیاهی در خیابان کارگر در مجاورت پارک لاله از شرایط مطلوبی برخوردار است

عدم توجه به پوشش گیاهی در پیاده روهای جمهوری

آبنمای پیاده راه ولی عصر

در گذشته، عناصر طبیعی همچون آب و گیاه در پیاده رو خیابانهای تهران حضوری پر رنگ داشته و با ایجاد سایه و خرده اقلیم مطلوب در پیاده رو، باعث ارتقای شرایط زیست محیطی خیابان می گردیده است.